

ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА ЯК РЕСУРС ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Розглядається проблема побудови особистістю екологічно орієнтованої життєдіяльності. Пропонується виділити два підходи до вивчення екологічності – природоцентрований і антропоцентрований. Перший пов'язується з безпекою для природи. Боротьба з екокризою розуміється в такому випадку як людська діяльність, спрямована на мінімізацію забруднень до рівня, з яким екосистема може впоратися сама. Звідси екологізація полягає у впровадженні в життя технологій активного засвоєння форм і способів відповідної поведінки і діяльності. В антропоцентричному контексті стверджується, що людина є головною рушійною силою змін на Землі, але не тільки чинник змін у природі. Основне у даному підході: екологічно – не те, що людина занастає й намагається виправити або повернути до первинного стану. Екологічно – це те, що вона може збудувати. При цьому сама екологічна криза з мети перетворюється на умову, чинник, ресурс для побудови власного життєвого середовища як екологічного.

Ключові слова: *життєдіяльність, екологічна криза, особистість, ресурс, антропоцентризм, натуроцентризм.*

Сучасна людина народжується, розвивається, живе в умовах глобальної екологічної кризи. Усе більше забруднюються повітря, вода, ґрунт; зменшується різновид живих істот; експоненційно збільшується людська популяція; зростає засміченість середовища життя; підвищується частота техногенних катастроф; виснажується природа; поглиблюється відчуженість; посилюється боротьба за ресурси, яка спричиняє війни. Все це негативно впливає на здоров'я людини, зокрема психічне.

В такій ситуації для фахівців-психологів постає актуальне практичне питання: яким чином особистість може покращити ситуацію по відношенню до власного життя і до довкілля? Проблема тут полягає зокрема у протиставленні власних нестатків і потреб світу природи. Для задоволення перших природа часто-густо виступає у якості ресурсу. А вигода з вкладання зусиль у розвиток природи не є моментальною і явною. Розвиток технологій і збільшення населення прискорює і поглиблює дане протиріччя, доводячи його до передкатастрофічного.

Ще у 1970 році Г. Бейтсон запропонував автокаталітичну модель глобальної екологічної кризи [3, 456-457], де в якості основних її причин виступають три пов'язані між собою самоприскорюючі процеси: збільшення населення, технологізація, традиційні установки на способи взаємодії з природою (гордіня, відчуження). Чим більше популяція, тим скоріше вона зростає; чим більше технологій, тим вище частота нових винаходів; чим більше людина вірить у свою владу над природою, тим більш всесильною вона відчуває себе і ворожою природу. Основними наслідками даних процесів стають відповідно голод, забруднення довкілля, війни, що є необхідною умовою руйнації нашого світу. Запобігання цьому ним бачилася у пригальмовуванні й зупинці вказаних процесів шляхом введення в них певних реверсів. Єдиним можливим, на його погляд, об'єктом для змін були установки щодо взаємин людини і природи¹. Зокрема з цих праць у 70-ті роки ХХ століття почався бурхливий і успішний розвиток досліджень і упровадження технологій спрямованих на становлення і формування екоорієнтованої екологічної свідомості.

Проте усвідомлення проблеми й адекватні установки щодо місця людини у світі є необхідною, але не достатньою умовою побудови екологічно орієнтованої життєдіяльності. Не завжди знання про «добре» і «погане» призводить до «хороших» дій й проекологічного життя в цілому. Більше того, усвідомлення власної відповідальності за природу й неможливості вплинути на глобальну екологічну кризу може спричиняти й деструктивні дії по відношенню до себе чи до довкілля. Для чого зберігати природу, якщо все йде до катастрофи й від мене конкретно нічого не залежить?

Таким чином на перший план сьогодні виходить не питання установок щодо світу природи й місця людини у ньому, але проблема становлення індивідуальної життєдіяльності в умовах глобальної екологічної кризи.

Предметом дослідження є процес екологізації життєдіяльності особистості в умовах глобальної екологічної кризи. **Метою** статті виступає обґрунтування підходу, в якому екологічна криза у способі життя людини трансформується з загрози і побоювання на ресурс екологізації власної життєдіяльності.

На даний момент як у буденності, так і в науково-дослідницькій діяльності, існує декілька трактувань того, що означає «екологічне», «екологічність», «екологізація». Тому для уникнення можливої плутанини щодо використовуваних термінів, зробимо декілька зауважень.

¹ Хоча сьогодні ми можемо спостерігати й явища пов'язані з гальмуванням процесу збільшення людської популяції: ВІЛ/СНІД, культивування способу життя сексуальних меншин у європейських країнах, державний контроль за народжуваністю у Китаї й ін.

По-перше, ці терміни не мають прямого відношення до екології як сфери знання. Тобто вони не пов'язані з закономірностями розвитку і функціонування живих систем, відношеннями рослинних і тваринних організмів між собою і з середовищем власного існування. Так само важко знайти безпосередні зв'язки з соціальною екологією як наукою, предметом якої є закономірності системи «суспільство – довкілля». По-друге, досить часто в тих чи інших текстах «екологічне» використовується як синонім «природного», й, відповідно, «екологія» як синонім «природи». По-третє, вказані ознака, явище, процес усвідомлюються щонайменше у двох різних сенсах, які ми умовно називаємо «природоцентрованим» і «антропоцентрованим».

Екологічне у природоцентрованому сенсі означає, насамперед, **чисте і безпечне для природи / довкілля** на протидію брудному, небезпечному, шкідливому. Ця трактовка на сьогодні є домінуючою у масовій свідомості сучасної України. Вона використовується, насамперед, у виробничо-підприємницькій і соціально-політичній сферах, й впроваджується через ЗМІ у сферу буденності, буденну свідомість (див. рис. 1).

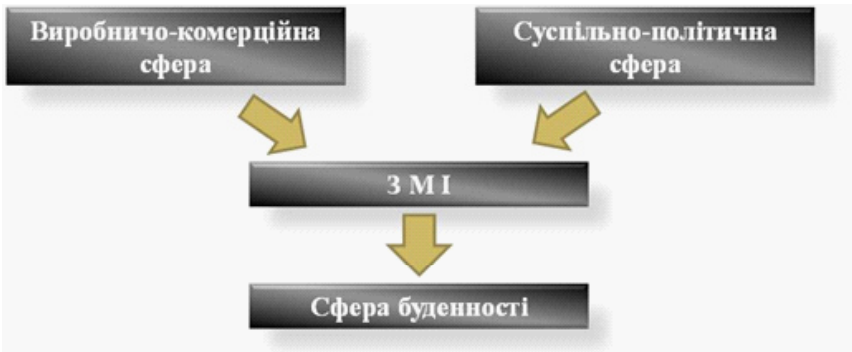

Рис. 1. Схема формування значення терміну «екологічне» у буденній свідомості

Усі ми сьогодні добре знаємо, що екологічне – це «корисне для здоров'я», «чисте» у порівнянні з забрудненим, «природне» / «органічне» у порівнянні зі штучним / «неорганічним»², в цілому, безпечне у порівнянні з небезпечним. Екологічний транспорт, екопродукти, екологічні двигуни, екологічні будівельні матеріали і т.п. Наприклад, головна сторінка одного з популярних сайтів, присвячених екологізації життя, містить такий текст: «органіка – це насамперед турбота про майбутні покоління, й більш дбайливе ставлення до природи.

² До речі, хіміки часто-густо не розуміють, коли в тій чи іншій рекламі йдеться про органічні матеріали чи органічну їжу

Органічні продукти в декілька разів корисніше, дієвіше за свої аналоги. ... Усім відомо, що пластик в природі не розкладається³. Пластик, взагалі-то є органікою.

З метою обґрунтування вказаного ми здійснили невеликий контент-аналіз термінів «екологічно», «екологічне» у ЗМІ щодо виявлення їхньої психосемантичної структури. Для цього було проаналізовано результати відбору відповідних запитів у пошукових системах Google та Yandex з тегом «Новини» (перші двадцять сторінок, 200 і 240 посилань відповідно). Відзначимо, що нашою метою було лише визначення основних тенденцій. Більш строгий і глибокий аналіз з застосуванням статистичного апарату вочевидь дасть точніші і обґрунтованіші результати, проте, судячи з динаміки зміни вже отриманих даних, загальна тенденція може лише посилюватися. Найчастіше зустрічалися словосполучення «екологічно чисто» та «екологічно безпечні / небезпечні». «Екологічне» у переважній більшості використовується у контекстах забруднення природи («незадовільний стан», «несприятливі умови», «лихо», «зло», «катастрофа») та соціальної дії («моніторинг», «інспекція», «норми», «закони»). Результати двох пошуковиків трохи відрізняються, хоча загальний тренд зберігається (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Результат контент-аналізу термінів «екологічно», «екологічне» в новинах українських ЗМІ (травень, 2016р.)

	Google	Yandex
<i>екологічно</i>		
<i>чисто</i>	62%	65%
<i>безпечно</i>	30%	28%
<i>природно</i>	4%	3%
<i>екологічне</i>		
<i>забруднення</i>	54%	56%
<i>соціальна дія</i>	42%	42%

Слід відзначити, що якщо «чисто» використовується у сполученні з «екологічно» майже виключно у позитивному сенсі (усього два негативних контексти), то з «безпечним» ситуація певною мірою протилежна: 63% повідомлень йде у негативному ключі, саме як небезпечне. Об'єкт екологічного є у більш ніж 90% повідомлень – природа.

З даного підходу вочевидь випливає, що основною причиною неекологічного є діяльність людини, а накопичення забруднення, поширення небезпечних для природи об'єктів веде до екологічної

³ <http://falsifikat.net/eko-organik/chto-znachit-organik-kak-otlichit-naturalnyu-organiku.html>

кризи. Саме в природоцентрованому сенсі розуміється й екологічна криза – як **стан** екосистеми, що полягає у погіршенні / руйнації усталених зв'язків і відношень між її певними структурними компонентами. Це призводить до необхідності переструктурування (еко-)системи [1; 2; 6]. За масштабом екологічні кризи поділяють на локальні і глобальні. Загальновідомо виділяються чотири компоненти глобальної екологічної кризи – кислотні дощі, парниковий ефект, «екотоксиканти» та озонові дірки.

Також, досить часто екологічна криза усвідомлюється не станом, але **ситуацією** змін умов існування виду чи популяції, які несуть загрозу їх існуванню⁴ [4], при чому в багатьох джерелах наголос робиться на відновлюваності ситуації. Логічним наслідком того, що екологічна криза є загрозою, небезпекою, шкодою, стає настанова на боротьбу з нею, тобто на діяльність, спрямовану на мінімізацію негативних змін (зокрема, забруднення) до рівня, з яким екосистема може впоратися сама. У суспільну свідомість через екологів, громадських активістів, екологічних психологів упроваджується основна ідея: кожна людина особисто несе відповідальність за боротьбу з екологічною кризою, за майбутнє планети, її природу, флору, фауну, повітря, воду і т.п.

У вказаному підході роль екологічної психології полягає у розробці і впровадженні технологій активного засвоєння форм і способів відповідної поведінки і діяльності, спрямованої на долання екологічних криз. В даному напрямку успішно працює значна кількість вітчизняних науковців і практиків, вивчаючи умови формування проекологічної, екологічно релевантної, екологічно відповідальної поведінки [7].

Отже, природоцентрований сенс екологічної кризи на індивідуальному рівні передбачає ситуацію конфлікту, пов'язану з постійно діючою загрозою, яка може бути інтерпретована в контексті покарання. Подібний тип ситуацій досить детально описаний К. Левінім як психологічна ситуація покарання, що не має бар'єрів [8, 177], або ситуація тотальної напруги. Будь-яка виконувана індивідом дія виконується під загрозою погіршення екологічного стану середовища існування, а, отже, й його стану. Науковцем було запропоновано варіанти вирішення такої ситуації: *виконання вимог; прийняття покарання; боротьба з системою⁵; відхід у себе; втеча в іреальність.*

⁴ https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D1%81

⁵ В оригіналі – це дії, спрямовані на бар'єри і боротьба з дорослими [8, 183-186].

Основними недоліками ситуації конфлікту з покаранням є підвищений рівень напруги, тенденція до ухиляння й, основне, тотальність бар'єру, як обмежувача свободи дії. Такі способи дій досить часто відображують ситуацію фрустрації як усвідомлення погіршення ситуації і неможливості безпосереднього впливу на неї, внаслідок чого активуються механізми відчуження – «я як інші..», «я проти..», «я поза..». Закріплюється мотивація «від» за принципом не роби так, бо будеш покараний.

Якщо Я відповідальний за будинок, вулицю, місто, країну, планету, а їх стан погіршується, то хто винен?

В цілому описаний вище підхід можна відобразити схематично. Висвітлення екологічної кризи у ЗМІ передбачає усвідомлення індивідом майбутньої можливої катастрофи, що у свою чергу породжує природне бажання якимось чином запобігти цьому, підкріплене настановами про особисту відповідальність за довкілля. З іншого боку, більшою мірою з особистого досвіду відношень людини і влади формується розуміння обмеженості у контролі і впливі на середовище свого існування. В результаті людина потрапляє у проблемну ситуацію невідповідності відповідальності і можливості впливу / контролю. Один з поширеніших способів долання, але не вирішення проблемної ситуації невизначеності – задіювання механізму генералізації-універсалізації, сутність якого полягає у відтворенні способів дій, поведінкової реакції у відповідь на усі подразники подібні до заданого, втрачаючи тим самим суб'єктність власної життєдіяльності. Значно більш складніший і ресурсозатратний спосіб вирішення проблемної ситуації – її перевизначення.

Основною особливістю природоцентрованого контексту є неявне відокремлення й протиставлення життя людини і екологічної кризи. В такій системі координат кожна з двох змінних може розглядатись на континуумі «покращення – погіршення (непокращення)». В результаті отримуємо чотири вектори життєдіяльності особистості в ситуації екологічної кризи (див. рис. 2), які відповідають вказаним вище варіантам вирішення ситуації загрози покарання.

- 1) «довкілля – мій ресурс», спрямованість на покращення власного життя за рахунок довкілля, тобто коли середовище стає ресурсом для індивіда;
- 2) «нігілізм», коли взагалі відсутня мотивація до покращення. Такий вектор актуалізується щонайменше у двох ситуаціях: відмови від власної суб'єктності («нехай все йде як йде»), й активного деструктива («чим гірше, тим краще»);

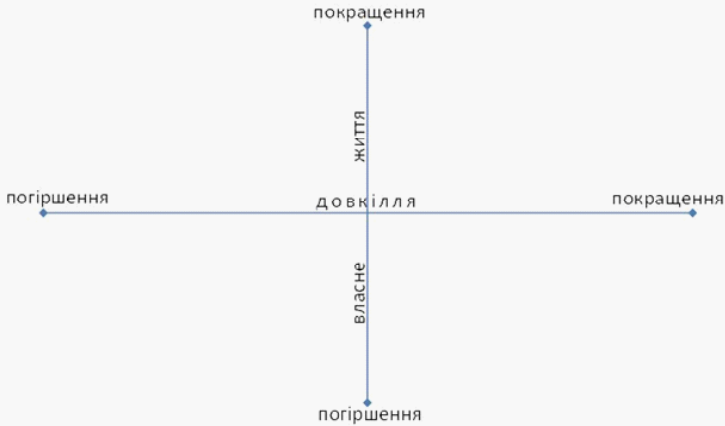

Рис. 2. Вектори життєдіяльності особистості в ситуації екологічної кризи у традиційному підході

- 3) «я – ресурс довкілля», тобто спрямованість на покращення довкілля за рахунок власного життя. В даному випадку життя індивіда виконує роль ресурсу для розвитку середовища;
- 4) «ідеал», коли індивід намагається сумістити у власній життєдіяльності саморозвиток і відновлення довкілля. Ідеальним цей вектор ми вважаємо за причини початково заданих у моделі відокремленості і протиставлення «Я» людини і середовища його існування.

Більш продуктивною є позитивна мотивація, або мотивація «для». Але сама постановка питання про «боротьбу з екологічною кризою» пов'язана з негативом. Тож, необхідний інший підхід. Його можна вибудувати, ґрунтуючись на антропоцентрованому контексті поняття «екологічне», в якому наголос робиться на людині (людстві), не стільки як чиннику змін у природі, але як основній рушійній силі на Землі. Наприклад, «екологічно – це дбайливо щодо існуючого, .. дії (людини), що не викликає наслідків, про які будуть шкодувати оточуючі, й сама людина⁶», «дружньо до навколишнього середовища та .. безпечно для людини⁷». Тобто в даному підході йдеться про екологічність діяльності, способу життя, життєдіяльності окремої людини чи групи. Причому, досить поширеним є поділ на «екологічність зовнішню» (безпечна щодо довкілля діяльність) й «екологічність внутрішню» (пов'язану з психологічним здоров'ям людини, з її відносинами з іншими, з її життєвим шляхом тощо).

⁶ <http://www.psychologos.ru/articles/view/ekologichnost>

⁷ <http://ecofriendly.ru/content/o-termine-%C2%ABekologichnyi%C2%BB>

Ми виходимо з того, що сучасна людина від свого народження стає частиною живих систем, які функціонують в ситуації кризи. Це є початково задані умови життєдіяльності особистості. Екологічна криза, тобто відсутність чи погана якість зв'язків між елементами середовища існування – це даність для кожного конкретного індивіда. Усвідомлення ним такої даності може породжувати бажання до змін. Відбувається певною мірою конкретизація незадоволеності у ситуації власного життя: визначається, які саме зв'язки між його елементами бажано змінити. Очевидним наступним кроком після фіксації бажань є осмислення власних можливостей у їх задоволенні.

Екологічну кризу у такому розрізі ми можемо до певної міри порівняти зі станом великої комунальної квартири, в якій людина народилася, живе і немає можливості виїхати. Повністю відсторонитися від інших неможливо – є спільні коридор, вбиральня, кухня, ванна кімната й ін. Є тихі сусіди, а є й ті, що «заважають жити», є ті, хто свідомо чи неусвідомлено руйнують, забруднюють квартиру. В самій квартирі протікає дах, погане опалення і електропроводка й т.і. Можна прекрасно облаштувати власну кімнату, намагатися позбавитися когось, не звертати ні на що уваги, спробувати відремонтувати квартиру самотужки, спробувати домовитися з іншими тощо.

В основі даного підходу лежить принцип екологічності, який можна сформулювати наступним чином: *усвідомлювати, діяти, жити відповідно з тим, що Я є системоутвірною частиною життєвого середовища*. Це означає усвідомлення і дії у відповідності з тим, що: 1) Я є: складовим елементом світу, залежним від світу, пов'язаним з іншими його складовими елементами, у тому числі подібними до мене; 2) від мене і моєї активності залежить середовище збудованого мною життя; 3) середовище мого життя є складовою життєвого середовища⁸.

Найважливіше у даному підході: екологічно – не те, що людина занапастила й намагається виправити / повернути до первинного стану, але те, що вона може збудувати, створити. Я не винний і не відповідальний за той стан природи, який мені дістався у спадок, але я бажаю і можу змінити те, в чому живу. Екологічна криза при цьому перетворюється у внутрішній потенціал, ресурс як вказувалося вище, сукупність бажань змінити ситуацію і можливостей до їх задоволення. Не боротьба з загрозами, але привід для перетворення, побудови власного життєвого середовища.

⁸ Слід відзначити, що в іншому формулюванні принцип екологічності визнається (за П. Лушиним [9]) як непорушення або підтримка цілісності живих систем у всьому їх розмаїтті і саморозвитку, сприяння інтуїтивному прагненню будь-якої живої системи до пошуку і знаходження внутрішніх ресурсів групового і індивідуального виживання і розвитку.

Список використаних джерел

1. EdwART. Словарь терминов МЧС. – 2010. [Ел. ресурс] - Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_medicine/12320/
2. EdwART. Энциклопедия социологии. – 2009. [Ел. ресурс] - Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/socio/1740/>
3. Бейтсон Г. Корни экологического кризиса / Экология разума. Избранные статьи по антропологии, психиатрии и эпистемологии. – М. : Смысл, 2000. – С. 454-459.
4. Дедю И.И. Экологический энциклопедический словарь. – Кишинев: Главная редакция Молдавской советской энциклопедии.. 1989. – 406 с.
5. Кравченко С.А.. «Социологический энциклопедический толковый словарь. Более 12 000 понятий». – М.: Изд-во МГИМО-Университета, 2013.
6. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
7. Кряж И.В. Психология глобальных экологических изменений: монография / И. В. Кряж. – Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2012. – 512 с.
8. Левин К.Динамическая теория действия / Динамическая психология: Избранные труды. – М. : Смысл, 2001. – С. 87-237.
9. Образовательная программа популяризации прикладных психологических технологий в Украине: «Как помочь экологично?» / [Ел. ресурс] - Режим доступу: http://ecofacilitation.ucoz.com/index/kak_pomogat_ekologichno/o-38
10. Швалб Ю.М. Просторово-психологічна організація середовища буття і життєдіяльності // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – Том VII. Екологічна психологія. – Випуск 40. – С. 198-207

Spysok vykorystanykh dzherel

1. EdwART. Slovar terminov MChS. – 2010. [El. resurs] - Rezhym dostupu: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_medicine/12320/
2. EdwART. Entsiklopediya sotsyolohyy. – 2009. [El. resurs] - Rezhym dostupu: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/socio/1740/>
3. Beitson H. Korny ekolohycheskoho kryzysa / Ekolohyia razuma. Yzbrannyye staty po antropolohyy, psykhyatryu y epystemolohyy. – M. : Smyysl, 2000. – S. 454-459.
4. Dediu Y.Y. Ekolohycheskyi entsyklopedycheskyi slovar. – Kyshynev: Hlavnaiia redaktsyia Moldavskoi sovetskoi entsyklopedyy.. 1989. – 406 s.
5. Kravchenko S.A.. “Sotsyolohycheskyi entsyklopedycheskyi tolkovyi slovar. Bolee 12 000 poniaty”. – M.: Yzd-vo MHYMO-Unyversyteta, 2013.
6. Krysachenko V. S. Ekolohichna kultura: teoriia i praktyka: Navch. posibnyk. – K.: Zapovit, 1996. – 352 s.
7. Kriazh Y.V. Psykholohyia hlobalnykh ekolohycheskykh yzmenenyi: monohrafiya / Y. V. Kriazh. – Kh.: KhNU ymeny V. N. Karazyna, 2012. – 512 s.
8. Levyn K. Dynamycheskaia teoriya deistvyia / Dynamycheskaia psykholohyia: Yzbrannyye trudyy. – M. : Smyysl, 2001. – S. 87-237.
9. Obrazovatelnaia prohramma populiaryzatsyy prykladnykh psykholohycheskykh tekhnolohiy v Ukraine: «Kak pomohat ekolohychno?» / [El. resurs] - Rezhym dostupu: http://ecofacilitation.ucoz.com/index/kak_pomogat_ekologichno/o-38

11. Shvalb Iu.M. Prostorovo-psykholohichna orhanizatsiia seredovyshcha buttia i zhyttiedialnosti // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Intsyututu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – Zhytomyr : Vydvo ZhDU im. I. Franka, 2015. – Tom VII. Ekolohichna psykholohiia. – Vypusk 40. – S. 198-207

Верник А.Л. Экологический кризис как ресурс экологизации жизнедеятельности личности

Рассматривается проблема построения личностью экологически ориентированной жизнедеятельности. Предлагается выделить два подхода к изучению экологичности - природоцентрированный и антропоцентрированный. Первый связывается с безопасностью для природы. Борьба с экокризисом понимается в таком случае как человеческая деятельность, направленная на минимизацию загрязнений до уровня, с которым экосистема может справиться сама. В антропоцентрическом контексте утверждается, что человек является не только фактором изменений в природе, но и главной движущей силой изменений на Земле. Основное в данном подходе: экологически - не то, что человек разрушил и пытается исправить или вернуть к первоначальному состоянию. Экологически - это то, что он может построить. При этом сам экологический кризис из цели превращается в условие, фактор, ресурс для построения собственной жизненной среды как экологической.

Ключевые слова: жизнедеятельность, экологический кризис, личность, ресурс, антропоцентризм, натуроцентризм.

Vernik O.L. The ecological crisis as a resource ecologization of life activities personality

The article deals with the problem of building ecologically oriented life activities. There are two approaches that proposed to point out before study of ecologically: nature-centered and anthropic-centered . Traditional - nature-centered - approach associated with safety of nature. That interpretation is most common in the industrial, business, social-politically spheres. Through the media this interpretation implemented in everyday consciousness. The ecological crisis is often defined in the scope of nature-centered approach, as a situation of worsening or destruction of established connections and relationships between certain structural components of the ecosystem. Fighting with ecological crisis understood as human activity aimed at minimizing contamination to levels which the ecosystem can handle itself. Hence the role of environmental psychology in this approach is to develop and implement technology of active learning of forms and methods appropriate behavior and activities.

In the context of anthropocentrism it states that human is the main driving force of change on Earth, but not only one from factors of change in nature. Main in this approach: ecologically - is not that man ruined and trying to fix or return to the original state. Ecologically - is that it can build. Thus the ecological crisis becomes a condition, factor, resource to develop own life activities as ecologically.

Key words: life activities, ecological crisis, personality, resource for ecologization, anthropic-centered, nature-centric.